

Konflikt mezi rodiči a jeho vnímání dětmi

Sting (2004). *Broken Music*. Praha: Albatros (s. 76 – 77)

Konflikt rodičů x maladaptace dítěte

- Společný výskyt konfliktů mezi rodiči a maladaptace u dítěte/dospívajícího
- Kvalita manželského vztahu – jeden z prediktorů problémů v osobnostním, emocionálním a sociálním vývoji dítěte/dospívajícího.

Konflikt mezi rodiči a jeho operacionalizace

- konflikt jako běžný každodenní stresor
- konflikt jako významná životní událost, která má traumatický dosah

(Margolin, Oliver, & Medina, 2001).

Šíře pojmání konstruktů = šíře
metodologických přístupů k jeho měření.

1. generace výzkumů (cca od 80. let 20. stol.)

Prokázány souvislosti vnímání rodičovského konfliktu s

- depresivními symptomy, úzkostí
- problematickými vrstevnickými vztahy
- rizikovým chováním
- poruchami v oblasti chování (agrese)
- snížením školního výkonu.

1. generace výzkumů - období adolescence

Prokázány souvislosti vnímání konfliktu adolescenty se

- sníženým sebehodnocením
- nižší úrovní vlastní percipované kompetence
- zvýšenou mírou úzkosti, vyšším stupněm hněvu a agresivity
- zrychlenou maturací a zvýšenou vulnerabilitou
- depresí a somatickými obtížemi
- zhoršeným školním výkonem a dovedností řešit problémy.

2. generace výzkumů (cca posledních dvacet let)

- na proces zaměřený přístup
- mechanismus vztahů mezi jednotlivými **specifickými aspekty rodičovského konfliktu** a adaptací dětí a dospívajících
- pročleněnější operacionalizace rodičovského konfliktu

2. generace výzkumů

- Identifikace rizikových a protektivních faktorů jak u dítěte samotného, tak v jeho rodinném a širším sociálním prostředí – moderátory a mediátory:
  - Dítě: věk, gender, coping, temperament a osobnost;
  - Rodinné prostředí: kvalita vztahu rodič-dítě, způsob výchovy v rodině, určité specifické psychopatologické projevy na straně rodiče např. alkoholismus, deprese;
  - Širší kontext: vrstevnické, přátelské a raně partnerské vztahy.

Aktér vs. svědek

- Percepce konfliktu mezi rodiči dítětem či adolescentem je silnějším prediktorem jeho adaptačních obtíží než výpověď samotných aktérů konfliktu, tj. rodičů.

Cummings, Davies, & Simpson, 1994; Davern, Steiger, & Luk, 2005

„Procesuálně“ zaměřené teorie vnímání konfliktu mezi rodiči

- **teorie emoční jistoty**

(Davies & Cummings, 1994; Cummings & Davies, 2002; Davies & Woitach, 2008)

- **kognitivně - kontextuální rámec**

(Grych & Fincham, 1990; Grych & Fincham, 1993; Grych, 1998, Grych & Fincham, 2001)

Teorie emoční jistoty

- Dítětem pocíťovaná emoční nejistota zprostředkovává souvislost mezi rodičovským konfliktem a maladaptací dítěte.
- P. T. Davies a E. M. Cummings

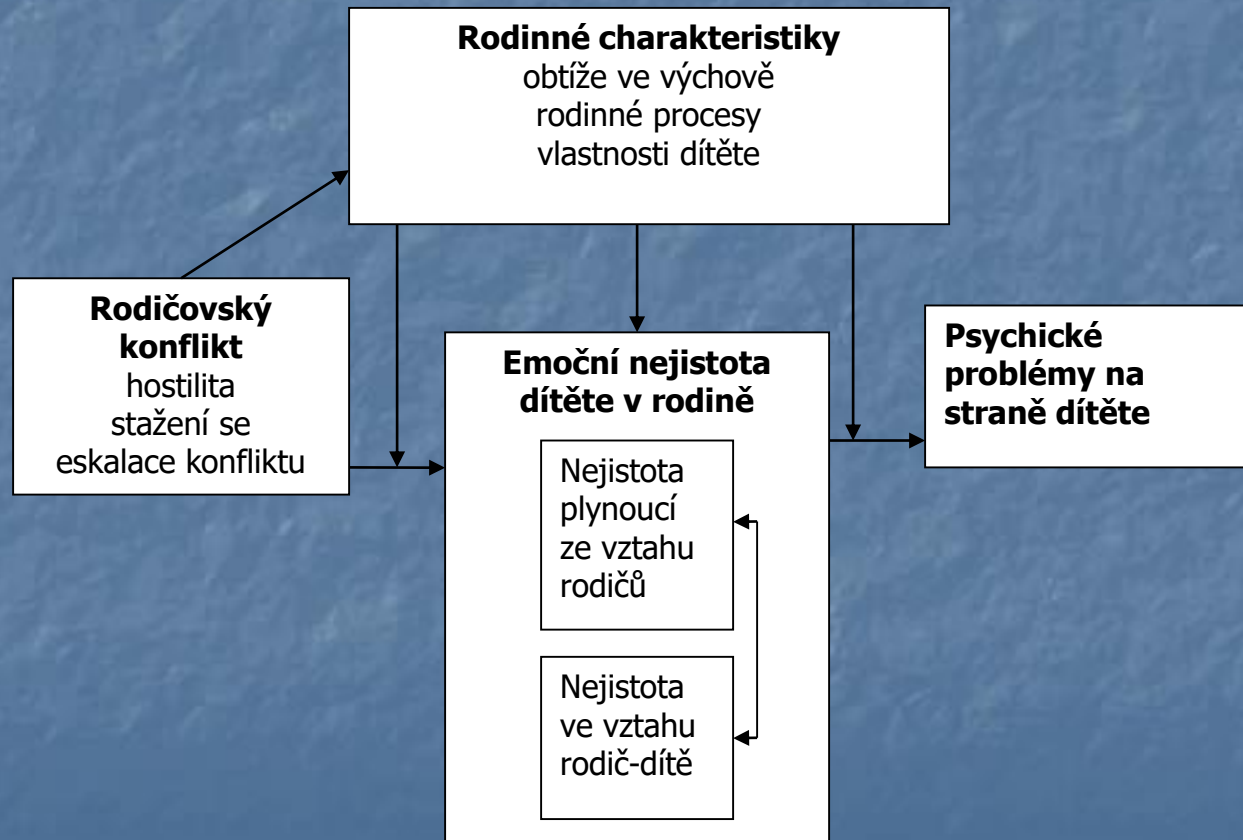

Zachování emoční jistoty v kontextu rodičovského konfliktu

- v reakci na konflikt mezi rodiči dochází ke zvýšení **emoční reaktivity** dítěte, typicky k nárůstu emocí s negativní valencí – např. strachu, vzteku;
- dítě se snaží **regulovat vlastní vystavení** rodičovskému konfliktu a zejména emocím dospělých aktérů, které konflikt obvykle doprovází - tato snahy se typicky projevují buď jako zasahování dítěte do konfliktu nebo naopak jako pokusy se konfliktu rodičů vyhnout;
- dítě si utváří **vnitřní reprezentace významu**, který mají rodičovské konflikty pro celkovou pohodu rodiny a sebehodnocení dítěte.

Teorie emoční jistoty (Davies & Woitach, 2008)

Kognitivně-kontextuální pojetí konfliktu mezi rodiči (*cognitive-contextual framework*)

- Míra zátěže spojená s konfliktem mezi rodiči je dána významem, který mu dítě/adolescent přisuzuje.

Hodnocení konfliktu je ovlivňováno

- samotnými charakteristikami:
konfliktu
  - frekvence
  - intenzita
  - obsah
  - řešení
- proximálními prvky kontextu:
  - předchozí zkušenosti s konfliktem v rodině
  - emoční klima v rodině
  - temperament dítěte
  - gender
- distálními prvky kontextu:
  - očekávání
  - aktuální nálada

Proces hodnocení konfliktu 1

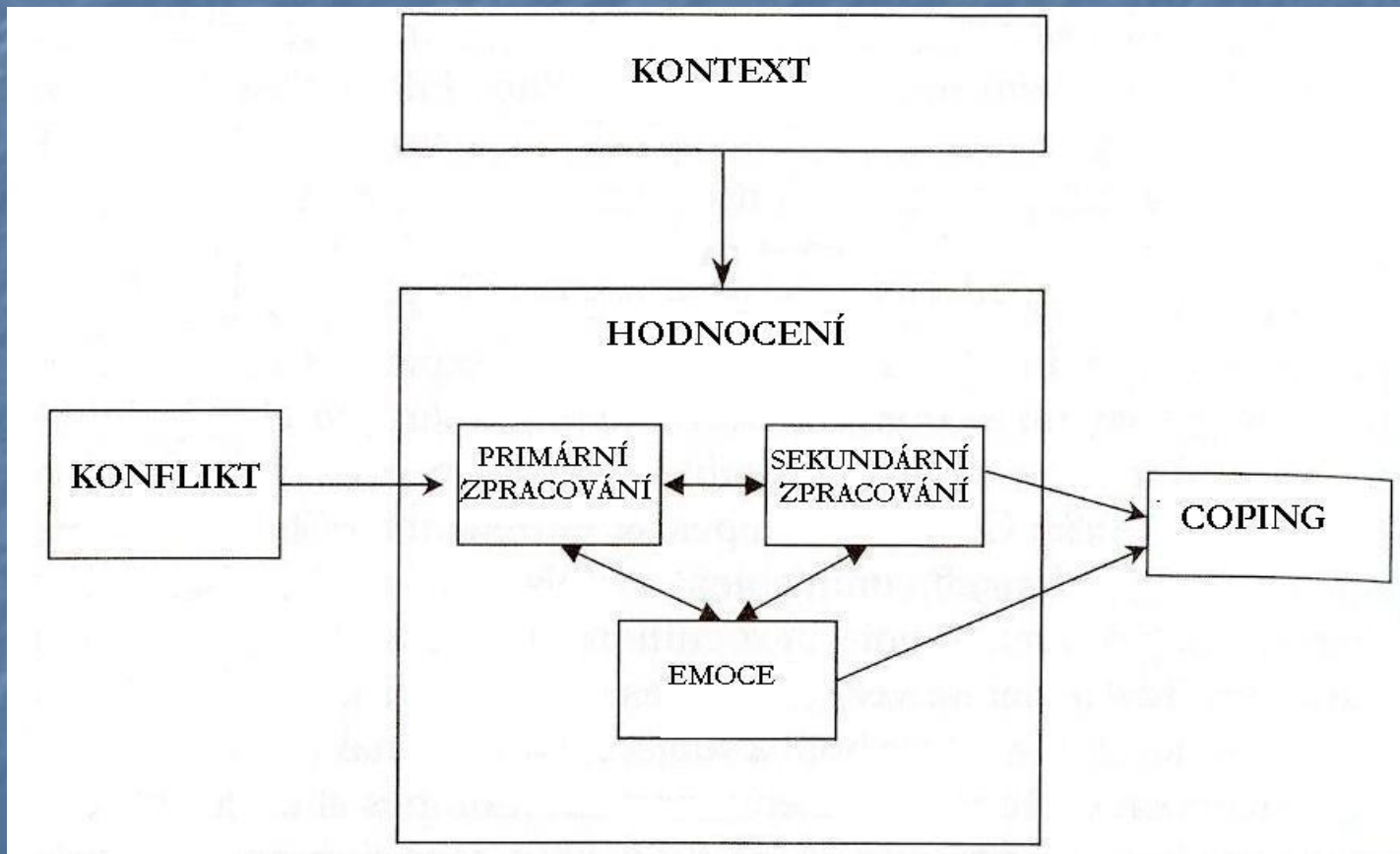
- Primární zpracování = afektivní hodnocení
  - Je pro mne konflikt *negativní*?
  - *Ohrožuje* mne?
  - Týká se *mne* nebo toho co dělám?

Proces hodnocení konfliktu 2

- Sekundární zpracování upřesňuje dítěti/dospívajícímu odpovědi na následující otázky:
  - „*Proč* se konflikt mezi rodiči odehrává?“ (kauzální atribuce);
  - „*Kdo* je za konflikt zodpovědný?“ (atribuce zodpovědnosti a viny)
  - „Jsem schopen konflikt mezi rodiči nějak *zvládnout*?“ (očekávaná účinnost).

Kognitivně-kontextuální rámec

Children's Perception of Interparental Conflict Scale - CPIC

- Nástroj sestávající se z řady posuzovacích škál, které zachycují pohled na konflikt rodičů z pozice dítěte (Grych, Seid, & Fincham, 1992).
- Původně konstruován pro děti školního věku (9 – 12 let), provedeny úpravy pro mladší (7 – 9 let), ale i starší populaci (do 21 let).

CPIC – popis nástroje

- Originální verze: 51 položek (9 subškál)
(Grych, Seid, & Fincham, 1992)
- Česká verze: 37 položek (8 subškál)
(Lacinová, Michalčáková, & Ježek, 2009)
- Hodnocení na tříbodové škále
  - *pravdivé (1), částečně pravdivé (2), nepravdivé (3).*

Frekvence

- Měří vnímanou četnost konfliktů mezi rodiči.
  - *Často vidím, jak se moji rodiče hádají.*
  - *Moji rodiče na sebe často nadávají.*

Intenzita

- Zachycuje úroveň agresivních projevů při hádce mezi rodiči - křik, rozbíjení věcí, fyzické napadání.
  - *Rodiče se při hádce opravdu rozčílí.*
  - *Když se rodiče hádají, hodně křičí.*

Řešení

- Postihuje obvyklé vyústění či způsob řešení konfliktu mezi rodiči.
  - *Když se rodiče hádají, obvykle se nakonec usmíří.*
  - *I po skončení hádky se na sebe rodiče dál zlobí.*

Obsah

- Zachycuje, zda dítě/adolescent vnímá konflikt mezi rodiči obsahově spojený se svou osobou či svými činy.
  - *Rodiče se často hádají kvůli věcem, které dělám ve škole.*
  - *Moji rodiče se často pohádají, když udělám něco nesprávného.*

Ohrožení

- Zaměřeno na hrozbu, kterou dítě /adolescent vnímá jako vyplývající z konfliktní situace mezi rodiči.
  - *Když se moji rodiče hádají, obávám se, co se stane mně.*
  - *Když se moji rodiče hádají, bojím se, že budou křičet i na mě.)*

Účinnost zvládání

- Zaměřeno na vlastní zvládání situace expozice rodičovskému konfliktu a na možnost zasáhnout a eventuálně ovlivnit průběh rodičovského konfliktu.
  - *Když se rodiče hádají, nedokážu je nijak zastavit.*
  - *Když se rodiče hádají, jdu jim radši z cesty.*

Sebeobviňování

- Vnímání konfliktu mezi rodiči jako způsobeného vlastní vinou.
  - *Když se rodiče hádají, můžu za to obvykle já.*
  - *Když se rodiče hádají, vím, že to dávají za vinu mně, i když to neříkají.*

Triangulace

- Vnímání sebe sama jako „vtahovaného či vtaženého“ do konfliktu mezi rodiči.
  - *Při hádkách rodičů chce matka, abych byl/a na její straně.*
  - *Když se rodiče hádají, mám pocit, že bych se měl/a stavět na něčí stranu.*

Dosavadní zjištění v českém prostředí

- Série výzkumů v rámci bakalářských a magisterských prací
- Ve všech studiích byla užita metoda CPIC
- Dílčí výsledky jsou v souladu se zahraničními studiiemi tzv. 1. generace
- CPIC jako validní výzkumný nástroj pro české prostředí (věkové rozpětí 10 – 19 let)

Konflikt rodičů a počet strachů patnáctiletých

Lacinová, Michalčáková, & Bouša (2013)

- 534 adolescentů (49% dívek)
- prediktory počtu strachů
  - pohlaví (dívky uvádějí více strachů)
  - účinnost zvládnutí (vyšší míra zvládnutí predikuje nižší počet strachů)
- dělený soubor – účinnost zvládnutí je prediktorem počtu strachů pouze pro chlapce

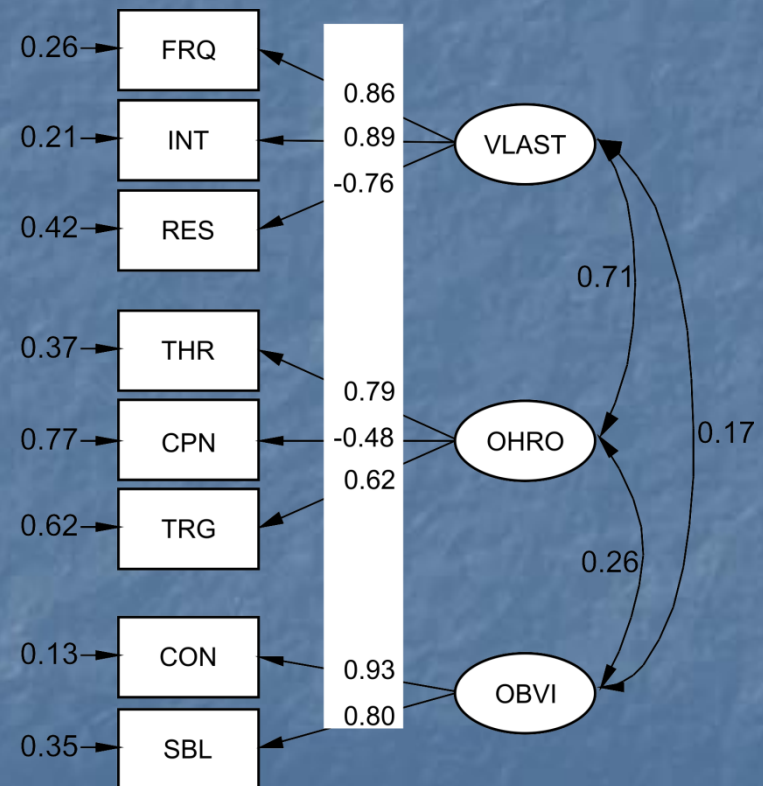
Faktorová struktura CPIC/původní verze

- Faktorovou analýzou devíti primárních subškál provedenou autory metody na dvou vzorcích dětí v rozmezí 9 – 12 let byly identifikovány tři reliabilní faktory:
  - *Vlastnosti konfliktu (Frekvence, Intenzita, Řešení),*
  - *Ohrožení (Ohrožení a Účinnost zvládnání)*
  - *Sebeobviňování (Obsah a Sebeobviňování)*
  - *Problematické zařazení Triangulace*

Třífaktorový model CPIC – data ELSPAC 15 let

- Původní trojdimenzionální model byl ověřován konfirmační faktorovou analýzou.
- Shoda modelu s daty nebyla zcela uspokojivá, byly testovány alternativní modely, které se lišily zařazením škály *Triangulace*.
- Prezentovaný model odpovídá datům nejlépe.
- Byla použita metoda robustních diagonálně vážených nejmenších čtverců (DWLS) za použití software LISREL verze 8.8.

Vývoj faktorové struktury CPIC během adolescence

- Faktorová struktura CPIC v 17 a 19 letech zůstává stabilní a srovnatelná se strukturou v 15 letech.
- Lze tedy říci, že mezi 15. a 19. rokem nedochází k výrazným změnám v diferenciaci a chápání rodičovského konfliktu.
- Případné nalezené rozdíly jsou tedy způsobeny vývojovými změnami a nikoli změnami, které lze přičítat měření.

Modelování růstových křivek - vzorek

- Data z longitudinálního projektu ELSPAC (European Longitudinal Study of Pregnancy and Childhood)
  - 15 let - 532 respondentů
  - 17 let – 463 respondentů
  - 19 let – 178 respondentů
  - z toho longitudinálně ve všech vlnách - 114 respondentů

Modelování růstových křivek vnímání konfliktu rodičů během adolescence (15 – 17 – 19 let)

- Růstové křivky byly modelovány pro jednotlivé dimenze, tak pro sekundární faktory.
- Byla provedena kontrola chybějících dat – hodnoty průměrů škál u chybějících případů se významně nelišily od respondentů, kteří v účasti na výzkumu pokračovali.

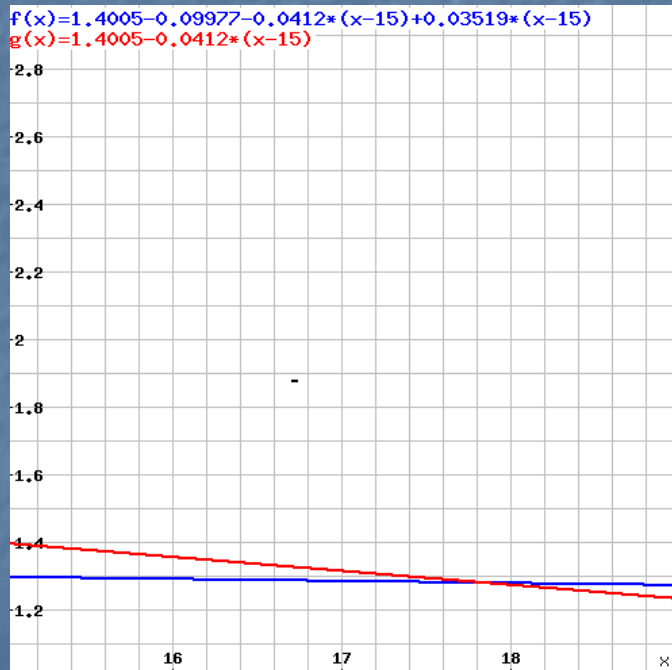

Analýza růstových křivek sekundárních faktorů CPIC Vlastnosti konfliktu

- *Vlastnosti konfliktu* – trend je stabilní, liší se pouze míra.
- Dívky vnímají rodinné prostředí jako „konfliktnější“.
- Míru konfliktovosti lépe vysvětluje míra neuroticismu – měřeno NEO FFI (bez interakce s pohlavím).

Analýza růstových křivek – subškála Ohrožení

- Klesající trend
  - Významný rozdíl mezi pohlavím
  - Významný rozdíl i „v rychlosti“ poklesu
-
- Dívky - červená
  - Chlapci - modrá

Analýza růstových křivek sekundárních faktorů CPIC Ohrožení

- Sekundární faktor *Ohrožení* – trend klesá v čase, liší se dívky a chlapci, ale rychlost poklesu se již významně neliší.
- Neuroticismus vysvětluje variabilitu lépe než pohlaví – silný prediktor.

Analýza růstových křivek sekundárních faktorů CPIC Sebeobviňování

- Podobně jako u subškály Sebeobviňování model nebyl kvůli nízké variabilitě a velikosti vzorku dopočítán .
- Trend je stabilní, nejsou rozdíly mezi pohlavím.

Novorozenecký a kojenecký věk: konsekvence konfliktu

Mechanismus

ohrožení → stresová reakce → v případě chronického ohrožení fyziologická (emoční) dysregulace
narušení pocitu emoční jistoty (viz EST)

- Vyšší míra konfliktu – nižší úroveň emoční regulace a nižší tonicity vagu
(Porter, Wouden-Miller, Silva, & Porter, 2003).
- Problémové chování dětí ve 30 měsících souvisí s rodičovským konfliktem pouze tehdy, pokud se jedná o děti s vysokou mírou negativní emocionality (ve 4 měsících)
(Pauli-Pott, & Beckmann, 2007).

Batolecí období

- rozvoj emocionality v procesu sebeuvědomování a socializace
- nárůst exploračních aktivit batolat
- regulace negativních emocí a agresivních projevů
  - nevhodné rodičovské výchovné postupy při zvládnání negativních emocí batolat
  - nápodoba chování rodičů – fixace nevhodných vzorců chování

Batoletcí období: konsekvence konfliktu

Mechanismus dopadu:

viz kojenecký věk

narušení pocitu emoční jistoty (viz EST)

nápodoba (sociální učení) → posílení nevhodných
vzorců emočních reakcí a chování

- Vystavení vyšší míře rodičovské vzájemné agrese souvisí se zvýšenou mírou produkce kortizolu, zvýšenou aktivitou sympatického NS a sníženou aktivitou parasympatického NS

(Davies, Sturge-Apple, Cicchetti, Manning, & Zale, 2009)

- Batolata z rodin s vyšší mírou konfliktu vykazují vyšší známky rozrušení při konfliktu cizích dospělých – senzitivizace konfliktem

(Cummings, Pellegrini, Notarius, & Cummings, 1989)

Předškolní období

- kognitivní hodnocení konfliktu – specifika myšlení předškolního věku, teorie mysli
- kontakt s širším sociálním prostředím – předškolní instituce
- přijímání sexuální/genderové role – observační učení

Předškolní období: konsekvence konfliktu

Mechanismus

viz předchozí vývojová období
kognitivní hodnocení konfliktu

- Předchozí zkušenost s nevyřešeným konfliktem přispívá k většímu rozrušení při sledování aktuálního konfliktu.
(El-Sheikh, Cummings, & Reiter, 1996)
- S úplným vyřešením konfliktu se zvýšená míry agresivity dětí vrací na výchozí úroveň.
(Cummings, 1987)
- Sebeobviňování zprostředkovává vztah mezi konfliktem a problémy internalizovaného, triangulace vztah mezi konfliktem a problémy externalizovaného typu.
(Ablow, Measelle, Cowan, & Cowan, 2009)

Školní věk

- rozvoj kognitivních schopností – konkrétní, realistické myšlení
- subjektivní hodnocení významu konfliktu pro vlastní osobu a celou rodinu
- schopnost sebereflexe a vyjádření (umožňuje využití sebeposuzovacích škál)

Školní věk: konsekvence konfliktu

Mechanismus

viz předchozí období

závažnost dopadu konfliktu je dána významem, který mu dítě přisuzuje (kognitivně-kontextuální rámeček)

- Konflikt týkající se dítěte → vyšší míra strachu a obav ze zatažení dítěte do konfliktu (Grych & Fincham, 1993).
- Vystavení konfliktu i míra maladaptace je pro obě pohlaví srovnatelná – liší se vzorce způsobů reakcí a zvládání konfliktu (Kerig, 1998).
- Pocit sebeobviňování zůstává relativně stabilní, pocit ohrožení s věkem klesá (Richmond & Stocker, 2007).

Adolescence

- Období zvýšené rezistence, ale také vulnerability
- Zvyšující se autonomie a snaha zachovat blízké vztahy s rodiči
- Proměny hierarchie osob citové vazby
- Rané partnerské/romantické vztahy

Mechanismus

viz předchozí vývojová období

Adolescence – konsekvence konfliktu

- Vyšší vnímaná frekvence konfliktů mezi rodiči → zvýšená míra depresivních symptomů → snížené vědomí vlastní politické účinnosti; vyšší pocit účinnosti zvládnání rodičovského konfliktu souvisí s vyšší mírou vědomí vlastní politické účinnosti při kontrole osobnostních charakteristik a míry depresivních symptomů.

(Šerek, Lacinová, & Macek, 2012).

- Prediktorem počtu strachů je pohlaví a vnímaná účinnost zvládnání konfliktu; u děleného souboru prediktorem pouze účinnost zvládnání.

(Lacinová, Michalčáková, & Bouša, 2012)

Konflikty rodičů ve vývojové perspektivě

- Nelze říci, že v některém vývojovém období jsou děti a dospívající více nebo méně vulnerabilní vůči konfliktům svých rodičů.
- Konflikty rodičů v různých vývojových obdobích mohou způsobovat různé typy adaptačních potíží.
- Dopad konfliktů vykazuje s vývojem kumulativní charakter (viz kumulativní psychopatologický model).

Co s konflikty? Rodiče

- držet hněv a vztek „uvnitř“ není optimální řešení
- je nutné vyhýbat se „fyzické expresi“ konfliktu
- vyřešení konfliktu redukuje jeho negativní dopady na děti/dospívající
- zatahování dětí do konfliktu je významný prediktor maladaptace i v dlouhodobé perspektivě
- minimalizace konfliktů ohledně výchovy – spolurodičovství (*coparenting*)

Co s konflikty?

Děti a dospívající

- za konflikt rodičů a jeho vyřešení není zodpovědné dítě
- podpora vlastní účinnosti zvládání oproti minimalizaci tendencí k aktivnímu zasahování dětí do konfliktu rodičů
- u chlapců při intervenci zaměření na jejich vlastní pocity z konfliktu; u dívek na obavy z dopadu konfliktu na rodinné vztahy
- atribuce příčin vzniku konfliktu – sebeobviňování jako významný mediátor maladaptace

The thing about Sting...

Guardian 25/9/2011

Děkuji vám za pozornost.

lacinova@fss.muni.cz

